

МІНІСТЕРСТВО ОСВІТИ І НАУКИ УКРАЇНИ
НАЦІОНАЛЬНИЙ ПЕДАГОГІЧНИЙ УНІВЕРСИТЕТ
ІМЕНІ М. П. ДРАГОМАНОВА

І. С. Бахов

ТЕНДЕНЦІЇ РОЗВИТКУ
ПОЛІКУЛЬТУРНОЇ ОСВІТИ
У ПРОФЕСІЙНІЙ ПІДГОТОВЦІ
ФАХІВЦІВ КАНАДИ І США

МОНОГРАФІЯ

Видавництво
«Центр учбової літератури»
Київ – 2018

УДК 37.01(73)
ББК 74.00(7Кан+7Сое)
Б 30

*Рекомендовано до друку Вченою радою
ПрАТ «ВНЗ» Міжрегіональна Академія управління персоналом»
(протокол № 4 від 26 квітня 2017 року)*

Рецензенти:

Головатий М. Ф. – доктор політичних наук, професор, проректор з наукової та виховної роботи Міжрегіональної Академії управління персоналом;

Малихін О. В. – доктор педагогічних наук, професор, завідувач кафедри романогерманських мов і перекладу Національного університету біоресурсів і природокористування України;

Горошкіна О. М. доктор педагогічних наук, професор, професор кафедри української філології Київського університету імені Бориса Грінченка.

Науковий редактор:

Чернуха Н. М. – доктор педагогічних наук, професор,
професор кафедри соціальної роботи і реабілітації,
Київський Національний університет імені Т.Шевченка

Бахов І. С.

Б 30 Тенденції розвитку полікультурної освіти у професійній підготовці фахівців Канади і США : [монографія] / І. С. Бахов. – Київ: Центр учбової літератури, 2018.– 420 с.

ISBN 978-611-01-1113-3

У монографії представлено теоретико-методичні засади підготовки фахівців для роботи в полікультурному освітньому середовищі на основі компаративного аналізу розвитку полікультурної освіти Канади і США. Цілісно і системно обґрунтовано загальні та особливі характеристики полікультурної освіти Канади і США, на основі порівняльно-зіставного аналізу схарактеризовано тезаурус понятійного апарату, визначено пріоритетні тенденції в канадській, американській та українській освіті, визначено категорію «полікультурна освіта», її цілі, завдання, принципи, зміст, роль рідної мови у навчанні, взаємозв'язок школи і релігії, школи та сім'ї, полікультурна підготовка фахівців, законодавча база в галузі освіти.

Обґрунтовано взаємозв'язок полікультурної освіти в Канаді і США з критичною теорією раси, теорією курикулуму, критичною педагогікою і антирасистською освітою, що знайшло відображення в підходах сучасних канадських і американських авторів до формулювання основних характеристик полікультурної освіти.

Сформульовано наукові аргументи про неспроможність педагогічних ідей етноцентризму і асиміляції на підставі результаті аналізу теорії і практики монокультурної освіти в Канаді і США. Обґрунтовано і систематизовано практичні рекомендації канадських і американських вчених з поетапної інтеграції матеріалу полікультурного характеру у зміст освіти.

Для науковців, викладачів вищих навчальних закладів, інститутів післядипломної педагогічної освіти, педагогів, здобувачів наукових ступенів, студентів.

© Бахов І. С., 2018.
© Видавництво «Центр учбової літератури», 2018.

НАУКОВЕ ВИДАННЯ

Іван Степанович БАХОВ

Кандидат педагогічних наук, доцент.

Член-кореспондент Міжнародної Академії Наук Педагогічної Освіти (МАНПО).

Завідувач кафедри іноземних мов, теорії і практики перекладу

ПрАТ ВНЗ «Міжрегіональна Академія управління персоналом».

Автор 120 наукових публікацій, 8 з яких у накометричній базі Scopus,

9 навчальних підручників і посібників для студентів вищих навчальних закладів.

ТЕНДЕНЦІЇ РОЗВИТКУ ПОЛІКУЛЬТУРНОЇ ОСВІТИ У ПРОФЕСІЙНІЙ ПІДГОТОВЦІ ФАХІВЦІВ КАНАДИ І США

МОНОГРАФІЯ

Оригінал-макет підготовлено
ТОВ «Видавництво «Центр учбової літератури»

Підписано до друку 07.07.2017 р. Формат 60х84 1/16.
Друк лазерний. Папір офсетний. Гарнітура Times New Roman.
Ум. друк. арк. 22,5. Тираж 300 прим.

ТОВ «Центр учбової літератури»
вул. Лаврська, 20 м. Київ

Свідоцтво про внесення суб'єкта видавничої справи до державного реєстру видавців, виготівників і розповсюджувачів видавничої продукції
ДК № 2458 від 30.03.2006 р.

15. Pedagogical Courses [електронний ресурс] // <http://www.uottawa.ca/academic/education/courses/ped>.
16. School and Society (S&S) [електронний ресурс] // <http://www.uottawa.ca/academic/education/courses/ped/EDU3508>.
17. uottawa.ca/academic/education/courses/ped/EDU3508.
18. Studies in Aboriginal Culture [Електронний ресурс]: URL: <http://www.brocku.ca/fed/programs/ABST2M96-2M99>
19. Teaching for Global Justice & Peace [електронний ресурс] // <http://www.uottawa.ca/academic/education/courses/ped/PED3118>.

ПЕРЕДМОВА	5
Розділ I. ТЕОРЕТИЧНІ ОСНОВИ ПОЛІКУЛЬТУРНОСТІ В СИСТЕМІ ОСВІТИ США І КАНАДИ.	12
1.1. Полікультурність освіти як філософська і психолого-педагогічна проблема	12
1.2. Полікультурність як провідний принцип розвитку освіти Канади і США	36
1.3. Педагогічні концепції і практика асиміляції та етноцентризму	55
1.4. Перехідні концепції полікультурної взаємодії.	68
Висновки до першого розділу	84
Розділ II. МЕТОДОЛОГІЧНІ ОСНОВИ ПОЛІКУЛЬТУРНОЇ ОСВІТИ У США І КАНАДІ	89
2.1. Полікультурне середовище та його роль у системі освіти Канади і США	89
2.2. Поняття і категорії мультикультурної освіти	112
2.3. Організаційно-педагогічні аспекти полікультурної освіти США і Канади	137
2.4. Білінгвальне навчання і класи спадщини у контексті полікультурної освіти Канади і США	163
Висновки до другого розділу	179
Розділ III. ОСНОВНІ ТЕНДЕНЦІЇ РЕАЛІЗАЦІЇ ПОЛІКУЛЬТУРНОСТІ В СИСТЕМІ ПРОФЕСІЙНОЇ ПІДГОТОВКИ США І КАНАДИ	182
3.1. Цілі, завдання і принципи полікультурної освіти США і Канади.	182
3.2. Полікультурна освіта в загальноосвітніх школах США і Канади.	200
3.3. Полікультурна освіта у вищих навчальних закладах Канади і США	228
Висновки до третього розділу	241

Розділ IV. СПЕЦИФІКА ПОЛІКУЛЬТУРНОЇ ПЕДАГОГІЧНОЇ ПІДГОТОВКИ МАЙБУТНІХ ФАХІВЦІВ У СИСТЕМІ ПРОФЕСІЙНОЇ ПІДГОТОВКИ США І КАНАДИ.	247
4.1. Педагогічні умови і моделі розвитку професійної компетентності полікультурного вчителя	247
4.2. Змістовно-методичний супровід фахової підготовки вчителів до діяльності в полікультурному середовищі Канади.	264
4.3. Навчальні програми бакалаврату, магістратури і докторантури університетів США і Канади	278
4.4. Педагогічна практика майбутніх учителів у полікультурному шкільному просторі Канади і США.	301
Висновки до четвертого розділу	315
Розділ V. ІНТЕГРАЦІЯ ПОЛІКУЛЬТУРНОГО ЗМІСТУ У ФАХОВУ ПІДГОТОВКУ ВЧИТЕЛЯ В УКРАЇНІ.	321
5.1. Тенденції впровадження засад полікультурності в українській освіті	321
5.2. Практичні рекомендації щодо використання прогресивного досвіду полікультурної підготовки фахівців у навчальних закладах США і Канади в українській системі освіти	329
ЗАГАЛЬНІ ВИСНОВКИ	340
СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ	346
ДОДАТКИ	400

Додаток О

Додаткові електронні ресурси

1. Aboriginal Peoples and Canadian Society [електронний ресурс] // [http://www.brocku.ca/fed/programs/ABST 3P46](http://www.brocku.ca/fed/programs/ABST3P46).
2. Aboriginal Studies [Електронний ресурс]: URL: www.brocku.ca/fed/ABST/programs.
3. Aboriginal Theatre [електронний ресурс] // [http://www.brocku.ca/fed/programs/ABST 2P96](http://www.brocku.ca/fed/programs/ABST2P96).
4. Diversity Issues in Schooling [електронний ресурс] // [http://www.brocku.ca/fed/programs/EDUC 2P65](http://www.brocku.ca/fed/programs/EDUC2P65).
5. Concordia University College of Alberta Field Experience Handbook. Winter 2010 / *Mark Swanson, Christine Engley, Connie Head* (Eds.). — Alberta : Concordia University College of Alberta, 2010. — 23 p.
6. Faculty of Education Field Experience Handbook 2009-2010. — Brandon, CA, Brandon University, 2009. — 87 p.
7. Equity in Education : Theory and Practice [електронний ресурс] // [http://www.uottawa.ca/academic/education/courses/ped/PED 3124](http://www.uottawa.ca/academic/education/courses/ped/PED3124).
8. Language Education in a Multicultural and Minority Setting : from Theory to Practice [електронний ресурс] // [http://www.uottawa.ca/academic/education/courses/ped/DLS 4105](http://www.uottawa.ca/academic/education/courses/ped/DLS4105).
9. *Moodley K.-A.* Beyond Multicultural Education : International Perspectives / *K.-A. Moodley*. — Calgary : Detselig Enterprises, 1992. — 108 p.
10. *Moodley K.-A.* Multiculturalism, Race Relations and Education : Educational Study / *K.-A. Moodley*. — Vancouver : CSCI, University of B. C., 2006. — 11 p.
11. Multicultural Education [електронний ресурс] // [http://www.ubishops.ca/gse/programs/EDU 305 ab](http://www.ubishops.ca/gse/programs/EDU305ab).
12. Multiculturalism, Anti-Racism and Education [електронний ресурс] // [http://www.ubc.ca/fed/edst/courses/EDST 578](http://www.ubc.ca/fed/edst/courses/EDST578)
13. Multiculturalism, Race Relations and Education [електронний ресурс] // [http://www.ubc.ca/fed/edst/courses/EDST 578 \(941\)](http://www.ubc.ca/fed/edst/courses/EDST578(941)).
14. Social Justice and Global Education [електронний ресурс] // [http://www.uottawa.ca/academic/education/courses/ped/PED 3134](http://www.uottawa.ca/academic/education/courses/ped/PED3134).

8. Міністр полікультурної політики повинен представляти до Парламенту власний звіт про діяльність відомства над виконанням цього Акту протягом бюджетного року не пізніше ніж на п'ятий день після 31 січня нового сесійного року.

Парламентський комітет із питань полікультурної політики

9. Діяльність на виконання цього Акту і будь-які повідомлення й звіти, зроблені згідно зі секцією 8, повинні розглядатися на постійній основі відповідними комітетами Сенату й обох палат Парламенту для визначення її результативності та відповідності меті документа [216]

ПЕРЕДМОВА

Проблема підготовки людей до життя в сучасному суспільстві в умовах імперативної багатонаціональності й полікультурності перебуває в центрі уваги багатьох дослідників.

Виклики сучасного багатонаціонального суспільства знайшли відображення в ідеях і практиці полікультурної освіти, що покликана готувати майбутнього громадянина до життя й діяльності в сучасних умовах. За таких умов особливого значення набуває проблема реалізації *принципу полікультурності*, задекларованого в офіційних документах, які регламентують державну політику в галузі освіти в Україні: Законі «Про освіту» (2017) [132], Законі «Про вищу освіту» (2014) [127], концепції «Нова українська школа» (2017) [151], Законі «Про національні меншини в Україні (2003, 2013) [129-130], проекті Закону № 5670-д «Про забезпечення функціонування української мови як державної» (2017) [206], Концепції громадянської освіти в школах України [150], Національній доктрині розвитку освіти України у XXI ст. (2005) [189], Національній стратегії розвитку освіти в Україні на період до 2021 року [232], Законі України «Про ратифікацію Європейської Хартії регіональних мов або мов меншин» (2003), Указі Президента України № 161/2010 «Про Концепцію державної мовної політики» (2010), Законі України «Про засади державної мовної політики» (2013) [131], Концепції розвитку загальної середньої освіти, Державному стандарті базової і повної середньої освіти (2003), комюніке ЮНЕСКО «Сприяння якості освіти» (Париж, 1998) та інших нормативних документах, що актуалізують вимоги суспільства до виховання полікультурної особистості.

Становлення нової освітньої парадигми в українському соціумі відбувається в умовах глобалізації, зростання впливу етнокультурного чинника, переходу до інформаційного суспільства. Складною і нерозв'язаною залишається проблема збереження і розвитку духовних пріоритетів, формування особистості в межах системи освіти, що створює передумови для модернізації педагогічної освіти, пошуків ефективних шляхів набуття індивідом особистісних та соціальних якостей на засадах суб'єкт-суб'єктної взаємодії.

Самобутньою ознакою початку XXI століття є посилення взаємодії і взаємозалежності країн і народів задля взаємозбагачення культур. У цих умовах проблема толерантного співіснування різних етнічних і соціальних спільнот усвідомлюється вченими всього світу, оскільки в ньому практично немає моноетнічних держав, відтак акцентується зна-